

УДК 346.1

Prylutskiy R.B.

**METHODOLOGICAL ASPECTS
OF THE ECONOMIC-LAW APPROACH DEVELOPMENT
OF LEGAL MECHANISM OF PROVIDING
OF DEVELOPMENT OF ECONOMY OF UKRAINE**

Р.Б. Прилуцький

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»*

**МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО ПІДХОДУ
ДО РОЗРОБКИ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Постановка проблеми. Протягом усього періоду незалежності України робилися спроби розробки різних механізмів у сфері господарювання із залученням права [1]. Правий механізм забезпечення розвитку економіки України ще не досліджувався, відсутні й розробки методологічних аспектів вивчення цієї правової категорії.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Спеціальні публікації, присвячені правовому механізму забезпечення розвитку економіки України, нині майже відсутні. Дослідженню окремих аспектів господарсько-правового механізму були присвячені праці таких українських вчених, як: А. Бобкова, А. Демидова, Р. Кузьмін, В. Полюхович та ін. Проте розробка відповідного методологічно-теоретичного інструментарію (особливо з урахуванням сучасних досягнень наукової думки) ними майже не проводилась [1, с.31–32]. Методологія ж, за словами Д.А. Керимова, виступає провідником, що керує дослідницьким процесом. Методологічне мислення покликане перетворювати об'єктивне в суб'єктивне, пізнання в пізнане, реальні об'єкти, явища, процеси в їхні усвідомлені образи [2, с.7].

Метою статті є аналіз проблемних питань розробки методології економіко-правового підходу до розробки правового механізму забезпечення розвитку економіки України.

Основні результати дослідження. Сучасне розуміння методології виходить з того, що методологія (англ. *methodology*), зокрема, – це відділ логіки, що охоплює загальні принципи формування знань; система методів і принципів, що використовуються у спеціальних дисциплінах. Це також – відділ філософії, що опікується науковими дослідженнями методу та процедури; вивчення та теоретичний аналіз таких робочих методів [3].

При цьому поняття «метод» (від грец. *methodos* – спосіб пізнання) у широкому розумінні означає «шлях до чого-небудь» або спосіб діяльності суб'єкта влюбій її формі. Основна функція методу полягає у внутрішній організації й регулюванні процесу пізнання чи практичного перетворення того чи іншого об'єкту [3, с. 17].

З урахуванням цього є очевидним, що розробка правового механізму забезпечення розвитку економіки України (надалі – ПМЗРЕУ) не може здійснюватися за рахунок виключно правових засобів й інструментів і вимагає розробки відповідної методології, яка не може не враховувати досягнення економічної науки. При цьому необхідно виходити з того, що серед репрезентованих моделей взаємодії права й економіки найбільш продуктивною видається модель, в якій право й економіка розглядаються як взаємно діючі, що взаємно впливають одне на одну [4]. Право (разом з політичними інститутами) й економіка, як сукупність виробничих відносин, є стрижневими, «несучими» конструкціями суспільства. Вони відображають його структуру, а нерідко й направленість розвитку. По суті, право й економіка – парні категорії [5].

Разом з тим, вченими постійно відмічається загальний низький зв'язок юридичних досліджень з економічними науками і не тільки в нашій країні. Як зазначав ще у 70-х роках минулого сторіччя Фрідріх А. фон Хайек, сьогодні проблему задовільного суспільного устрою вивчають – під відповідним кутом – методами економічної теорії, юриспруденції, політології, соціології й етики, але складність полягає у тому, що для досягнення успіху ця проблема повинна вивчатися як єдине ціле... правила справедливої поведінки, що вивчаються юристом, служать основою відповідного порядку, характерні властивості якого залишаються юристу невідомими; а вивченням цього порядку займається, головним чином, економіст, який, у свою чергу, мало що знає про характерні особливості правил поведінки, на котрих базується досліджуваний ним порядок. Це не означає, що всеохоплюючий порядок суспільства, якому служать правила справедливої поведінки, належить виключно до сфери економічної теорії. Проте до цього часу тільки економічна теорія розробила теоретичний метод, придатний для вивчення стихійних абстрактних порядків, котрий лише сьогодні поступово починають застосовувати до вивчення порядків, відмінних від ринку [6, с. 23, 133; 7, с.115].

Приблизно у той же період на подібну проблему вказувалось і в радянській юридичній літературі [8, с.24]. Аналіз сучасних правових досліджень у сфері господарювання (як у нашій країні, так і у ближньому зарубіжжі) свід-

чить про те, що ситуація й понині залишається незадовільною. Зокрема відмічається недостатність уваги методологічним аспектам взаємодії права й економіки [9, с. 12].

У певному сенсі як виняток може розглядатися наука господарського права, у надрах якої започатковувались розробки «економіко-правового підходу» [10, с. 18]. Найбільш характерною рисою господарського права, що відрізняє його від інших галузей права, є його значна близькість до економіки (базису), безпосереднє залучення до системи її функціонування. Отже, господарське право, залишаючись частиною надбудови, *виступає одночасно як необхідний елемент економічної системи* (виділено нами – Р.П.) [8, с. 19].

Такий висновок має важливе методологічне значення. З одного боку, він обґрунтовує можливість певного отождолення ПМЗРЕУ з господарсько-правовим механізмом. З другого боку, очевидним стає необхідність включення господарського права до складу правових засобів, від досконалості доктринальних правових засад якого залежить і якість господарсько-правового механізму забезпечення розвитку економіки. Окрім того, це має сприяти формуванню сучасного *юридичного мислення*, яке не може бути повноцінним без глибокого знання тенденцій і закономірностей розвитку економіки, без устремління до ретельного економічного обґрунтування юридичних рішень.

У дослідженнях господарського механізму також виникало питання методологічного характеру: чи є можливим і в якій мірі вплив правового фактору (наряду з іншими факторами) на процес дії економічних законів? При цьому схема досліджень сприймалася наступним чином: економічні закони – механізм дії законів – господарювання; або з використанням філософських категорій: абстрактна можливість (економічні закони) – реальна можливість (механізм дії законів) – способи перетворення можливості у дійсність (господарювання) [8, с. 26, 28]. Методологічно ж сприйняття господарського права як органічної частини економічної системи розцінювалося як «факт корінної протилежності соціалістичного й буржуазного суспільного устрою». Вважалося, що тільки «соціалізм створює усі умови, коли держава і право не відчужуються від економічних відносин, що їх породили, а безпосередньо залучаються до процесу розвитку економіки як необхідні ланки...» [8, с. 18–19].

З висоти сьогодення досвіду трансформації нашої країни є зрозумілою не тільки хибність такого протиставлення¹, але й причинно-наслідковий зв'язок між неправильною методологією усталених тоді наукових теорій і помилками, допущеними у процесі такої трансформації. У визначальній мірі довготривале ігнорування висновків «буржуазної» економічної науки, сприйняття її з точки зору тільки антипода соціалістичної політекономії обумовило майже повну неготовність економічної й правової науки вже незалежної України до надання правильних й ефективних рекомендацій щодо вибору економічної моделі та її правового забезпечення.

¹ Характерно, що при цьому ігнорувалося те, що теорія господарського права виникла у капіталістичній Німеччині, пов'язувалося з ім'ям відомого вченого Ю. Гедемана (Hedemann) [11].

Будь-яка модернізація країни й реформування економіки не є можливими без розробки відповідної економіко-правової моделі, в якій би чітко було визначено, якою має стати країна і її економіка. Модель – це дороговказ, що дозволяє правильно обрати, образно кажучи, попутний вітер. Вона ж повинна стати основою системи *стратегічного прогнозування й індикативного планування* економічного і соціального розвитку.

Проблема полягає у тому, що жоден український уряд по справжньому не переймався розробкою подібної моделі, підміняючи її лозунгами про ринок, лібералізацію економіки і децентралізацію. А як можна щось путнє будувати, якщо немає проекту й робочих креслень? Адже навіть Господь Бог мав план Творіння: «Спочатку було Слово, і Слово було у Бога, і Слово було Бог. Воно було на початку у Бога...І Слово стало плоттю» (Євангеліє від Івана: 1:1, 2, 14). Як на Небі, так і на Землі. Успішний економічний розвиток західних і окремих східно-азіатських країн після Другої світової війни був наслідком детально спланованої політико-економічної стратегії, помноженої на менеджерський талант.

Натомість протягом усього періоду незалежності достатньо очевидним є намагання української влади компенсувати відсутність власної економіко-правової моделі низькопробним сурогатом, складеним із сумнівних порад закордонних радників ліберально-фундаменталістського спрямування і калькування трансформативного досвіду (а насправді помилок) Росії. Спрацював комплекс колоніальної неповноцінності й інертності, помноженої на соціалістичне командно-адміністративне минуле. Копіюючи російські «реформи» Україна довгий час пленталась у фарватері колишньої метрополії, що для нашої країни, як тепер стало зрозуміло, було самогубством. Під гаслами переходу до ринкової економіки й інтеграції до ЄС Україна весь час рухалась у неправильному напрямку. Замість поетапної, науково обґрунтованої трансформації відбулася спроба «стрибка» у ринкову стихію, до якого країна не була готова ні інституційно, ні політично, ні соціально. У результаті замість ринку ми отримали олігархічно-бюрократичного монстра, спотвореного монополізмом, тіншовою економікою, корупцією і тотальним зубожінням народу, що загрожує повним економічним крахом. Тепер перед Україною постало ще важче завдання: не тільки вирішити проблему переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки, але й подолати цю потвору.

Разом з тим, питання про можливість запозичення успішного іноземного досвіду трансформації економік є методологічно значимим. Доцільність розумного використання позитивного досвіду становлення розвинених економік, особливо тих країн, які перебували під час їхньої відбудови приблизно у такому ж становищі, як і наша країна сьогодні, не може викликати сумнівів. Проте використання чужого позитивного досвіду не повинне перетворюватися в його копіювання без врахування національних, історичних і навіть кліматичних особливостей, які так чи інакше завжди є важливим системоутворюючим фактором для будь-якої транзитивної економічної системи.

Подібні застереження стосуються і досягнень сучасної економічної науки. Методологічно значимим при цьому має стати те, що найновітніші

дослідження економічної науки у значній мірі заперечують досить усталені серед науковців (особливо радянського періоду) уявлення про об'єктивний характер універсальних економічних законів і механізму їх використання. За словами В. Полтеровича, поставлена у низці класичних робіт задача побудови економічної теорії за взірцем фізики, очевидно, не є такою, що може бути виконаною. Емпіричні дослідження не відкривають фундаментальні економічні закони. Розвиток теорії привело до доведення цілої низки теорем, що свідчать про неможливість отримати відповіді на найважливіші питання, залишаючись в межах прийнятих постулатів... незважаючи на вражаючий прогрес, економічна теорія переживає глибоку й затяжну кризу... відбувається накопичення теоретичних фактів, що свідчать про принципову обмеженість її методів [12, с. 46, 47].

Таємне Знання вчить постійному розвитку усього суцього, як світів, так і атомів, і цей дивний розвиток не має ні осяжного початку, ні уявного кінця [13, с.87]. Як (за Гераклітом) не можливо двічі вступити до однієї і тієї ж ріки, так і не можливо зустріти дві абсолютно тотожні національні економічні системи, кожна з яких у своєму розвитку зазнає впливу різних об'єктивних і суб'єктивних факторів – природних, культурно-історичних, релігійних, кармічних тощо. Тому не можуть існувати універсальні економічні закони, що забезпечували б однаково успішний розвиток кожної з них. *Економічна дійсність настільки багатоваріантна і рухома, що швидкість її змін випереджує темп її вивчення* [12, с.61]¹.

Національна економічна система визначається як сукупність економічних відносин, інституцій, економічних укладів, конкретних форм організації економіки та управління певної держави, яка відображає особливості властивих країні економічних та неекономічних факторів (природно-кліматичних, географічних, історичних, соціокультурних тощо) [14, с. 274].

Це визначення показує, наскільки складним є предмет (економічна система), розвиток якого має бути забезпечений правовим механізмом. Відповідно створення національної моделі економічної трансформації й необхідних економічних драйверів зростання вимагає власної наукової доктрини перетворень, певного українського ноу-хау, яке враховувало б досягнення передової економічної науки, успішний світовий досвід, а також вітчизняну специфіку.

Одним із проблемних питань економічної науки було і залишається питання *типологізації економічних систем*. Необхідність всебічного наукового аналізу різних типів економічних систем має як теоретичне, так і практичне

¹ З нашої точки зору, сучасне людство знаходиться на такому еволюційному етапі, який не дозволяє йому досягнути істинного знання законів космогенезису й антропогенезису. Ми є лише п'ятою корінною расою у четвертому Крузі (Глобусі). Из «Семи Істин» й Одрокровень чи, вірніше, розкритих тайн, лише чотири передано нам... До сих пір «є лише Чотири Істини і Чотири Веди» – говорять буддисти й індуси. На цій підставі Іриній наполягав на необхідності Чотирьох Євангелій. Але оскільки кожна Нова Корінна Раса, на початку Круга, повинна мати своє, їй належне Одрокровення, також і носіїв його, то ближчий Круг принесе П'яте, наступний за ним Шосте і так далі [13, с. 87]. І тільки досягнувши сьомого Круга людство отримує усі сім ключів до істинного знання.

значення як важливий елемент комплексного аналізу проблем їх еволюції. При цьому будь-яка типологізація постає не як кінцевий варіант вирішення проблеми, а як один із можливих способів реконструювання складної дійсності, який сприяє глибшому розумінню сутності, структури та напрямів трансформації сучасних економічних систем.

Дослідження найважливіших підходів до типологізації економічних систем, розвинених у працях провідних вітчизняних та зарубіжних дослідників, дозволяє зробити висновок стосовно обґрунтованості поділу їх на ідеальні, статичні (традиційну, ринкову, командну) та реальні, динамічні (трансформаційні, зокрема змішані та транзитивні) економічні системи [14, с. 26, 30]. Ідеальні, статичні економічні системи ґрунтовно досліджені багатьма поколіннями вчених. Що стосується реальних динамічних систем, то вони (внаслідок великої кількості можливих варіацій) вимагають глибоких, у тому числі правових, досліджень. Саме у перехідних суспільствах, як видається, вплив права на економіку є найбільш складним і суперечливим. Проте у вітчизняній юридичній літературі проблема правового регулювання економіки перехідних систем досліджувалась докладно лише стосовно історичного руху від капіталізму до соціалізму. Проблема ж полягає у тому, що Україна формаційно здійснює перехід від економіки соціалістичного типу до ринкової економіки, яка, як правило, ототожнюється з історичним капіталістичним і буржуазним типом суспільної формації. Ґрунтовних теоретичних розробок особливостей такого переходу нашої країни немає, що вимагає особливого підходу до наукових досліджень проблем правового регулювання національної економіки на цьому історичному етапі.

У загальному розумінні мова йде, по суті, про перехід від минулої комуністично ідеологізованої юриспруденції, пронизаної легістським, примусово-наказним праворозумінням й світоглядними установленнями на відмирання держави і права, до нової концепції юриспруденції, орієнтованої на ту чи іншу форму (варіант) юридичного праворозуміння [15, с.185]. Проте чіткої концепції розвитку такої нової юриспруденції (як і економіки) у пострадянській Україні не було і, незважаючи на деякі зроблені кроки у цьому напрямку, немає понині.

Досягнення належного поступу післякризового економічного відновлення, не говорячи вже про забезпечення антикризової стійкості, мають розглядатися винятково крізь призму зміни інструментів і практик державної політики, інституційного середовища розвитку, уточнення цільових орієнтирів і пріоритетів, що загалом становить поняття перебудови моделі [16, с.4-5]. Україна повинна визначитись як з новою моделлю економічного розвитку, так і з моделлю його правового забезпечення.

При дослідженні ПМЗРЕУ методологічно значимою є, на наш погляд, *теорія змішаних економічних систем*. Змішана економічна система включає в себе елементи ринкової економіки: приватну власність, ринки ресурсів і товарів, приватну господарську ініціативу. Держава ж виконує функції перерозподілу доходів і ресурсів, створення суспільних благ, моделей мотивації економічної поведінки, цілей та чинників економічного розвитку, економічних

інституцій, послаблення зовнішніх ефектів тощо. Таким чином, на відміну від чисто ринкової ліберальної економіки, змішана економіка передбачає *активну роль держави*, що має велике значення для визначення структури ПМЗРЕУ. Нині загальноновизнано, що превалюючим способом організації економічного життя суспільства для індустріально розвинених країн є змішана економіка [14, с.32].

У зв'язку з цим для правової науки методологічно значимою має бути теорія господарського порядку – ордолібералізму (нім. *Ordoliberalismus*) – свободи в межах порядку, якою було закладено методологічну основу визначення ключових властивостей і типів економічних систем. Ґрунтуючись на веберівській теорії «ідеальних типів» В. Ойкен (W. Eucken) розрізняв два «ідеальні типи» господарських систем – центрально-кероване та вільне ринкове господарства. Ринкове господарство регулюється ринком, є господарством відносин обміну, а центрально-кероване виключає вільний ринковий обмін і керується центральним керуючим органом. Раціональний «господарський лад» – це комбінація обох типів господарства. Вирішення проблеми оптимального поєднання форм двох «ідеальних типів» має взяти на себе держава, яка може впливати на економіку й соціальну сферу, перерозподіляючи суспільний продукт у тих межах, що не призводять до порушення економічної рівноваги. Головним завданням такої діяльності держави є забезпечення оптимального поєднання переваг двох різних типів господарств в єдину економічну систему. Децентралізована ринкова економіка виникає не стихійно, а формується свідомо державою. Для нього ідеалом є ринок не дикий, а вільний і добре організований, соціально відповідальний, що протистоїть політичному і економічному подавленню особистості. Для ринку влада монополій, олігархічних кланів є такою ж шкідливою, як і деспотичне централізоване управління, а одним із найважливіших принципів успішної ринкової економіки є невідворотна відповідальність (нім. *die Haftung*) усіх учасників ринкових відносин. Досягається це лише за умови поєднання ефективного державного регулювання із приватною власністю і свободою учасників ринку [17, с. 254–304].

З урахуванням теорії «ідеальних типів» господарських систем ідеальними *моделями правового регулювання* для цих типів є: 1) *приватноправова*; 2) *публічно-правова*¹. А у господарській системі, що поєднує два ідеальні типи, ідеальною може бути *змішана модель правового регулювання*, коли держава, стимулюючи особистий інтерес, приватну ініціативу і діловитість підприємця, проводить активну роботу з управління економікою [18, с. 122–126]. Саме така модель правового регулювання повинна бути покладена в основу розробки

¹ *Приватноправове регулювання* (у нас воно ототожнюється з цивільно-правовим) спирається на принципи юридичної децентралізації, свободи вибору і особистий інтерес особи, стимулюючи таким чином активну приватну ініціативу і діловитість, які за своєю природою прагнуть до абсолютної свободи. *Публічно-правове регулювання* ґрунтується на юридичній централізації, авторитаризмі та вольовому примусі. Дозволяючи враховувати і захищати суспільні інтереси, вносячи у відносини відповідну визначеність та планованість, воно, проте, гасить приватну зацікавленість та ініціативу.

ПМЗРЕУ. І саме такій моделі нині відповідає *господарсько-правова концепція* правового забезпечення сфери економіки.

Проблема полягає у тому, що з прийняттям Господарського (далі – ГК) і Цивільного (далі – ЦК) кодексів України [19; 20] на законодавчому рівні було прийнято дві концепції правового регулювання сфери господарювання – *господарсько-правову* й *загально цивільстично-правову* і відповідно закріплено дві моделі правового регулювання – *змішану* і *приватноправову*. Якщо змішана модель правового регулювання передбачає органічне поєднання державного регулювання і ринкової саморегуляції сфери господарювання («вертикальних» і «горизонтальних» відносин), то відповідно до цивільно-правової моделі правове регулювання господарських відносин розглядається тільки з позиції дерегуляції, що так чи інакше принижує і спотворює роль держави в економіці.

Для України проблема типологізації власної економічної системи тісно пов'язана з питанням її соціального спрямування, оскільки побудована за роки незалежності економіко-правова модель не відповідає загальній концепції, сформульованій у нормативно-правових актах, що визначили основні конституційні засади її незалежності. Відповідно до цих актів Україна повинна була б перетворитись в країну справедливої соціально спрямованої економіки й повного народовладдя, оснований на власності народу республіки на її національне багатство (варіант ринкового соціалізму чи певного типу соціальної держави)¹.

Наголошуємо, що вказані акти закріпили абсолютне право власності українського народу (у його доктринальному значенні – *право володіння, користування і розпорядження національним багатством*) не тільки на повітря і природні ресурси, але й на усі засоби виробництва, які Україна успадкувала після розпаду Радянського Союзу. У подальшому це право *узурпували державні органи* і власність українського народу була *незаконно приватизована*, що призвело до монополізації, олігархізації національної економіки і унеможливило успішний економічний розвиток й побудову соціальної держави.

¹ Так Декларацією про державний суверенітет України від 16.07.1990 р., яка визнавалася як основа майбутньої конституції країни, було передбачено повновладдя народу України (розділ II) і його виключне право на *володіння, користування і розпорядження* національним багатством України (розділ VI) [21].

Законом УРСР «Про економічну самостійність Української РСР» від 03.08.1990 р. було закріплено, що усі розташовані на території України підприємства, установи і організації становлять її народногосподарський комплекс (ст. 1)..., до власності народу України належать основні засоби виробництва в промисловості, будівництві, сільському господарстві, транспорті, зв'язку, банкі, кредитні установи, майно торгових, комунальних та інших підприємств, а також житловий фонд та інше майно на території України (ст. 4). При цьому економічна самостійність Української РСР покликана забезпечити: умови життя народу України, гідні сучасної цивілізації, задоволення його соціальних і культурних запитів; підпорядкування суспільного виробництва потребам та інтересам людини, створення умов для вільної творчої праці й самоствердження особи; соціальну захищеність кожного громадянина України; зростання національного багатства; розвиток науки, досягнення передового технологічного рівня виробництва (ст. 2) [22].

Концепція соціальної держави була сприйнята Конституцією України 1996 р. [23], відповідно до ст. 1 якої Україна – це суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава, а згідно з ч. 4 ст. 13 держава забезпечує соціальну спрямованість економіки. Разом з тим, на порушення вказаних актів, у ст. 13 Конституції було закріплено позбавлення українського народу його власності: з переліку об'єктів права власності українського народу було вилучено основні засоби виробництва – заводи, фабрики, установи і т.і., а вся ця народна власність була об'явлена державною або комунальною власністю (ст. 41). Право розпорядження народною власністю набули державні та комунальні органи, які є органами представництва українського народу і не можуть набувати права власності на народне багатство, а можуть лише *отримувати його в довічне управління чи/та користування*. У зв'язку з цим вони (органи) не мали права здійснювати масову приватизацію народної власності, що залишилася після отримання країною незалежності, без згоди самого власника – народу, яка може бути виражена виключно загальнонародним волевиявленням, наприклад, всеукраїнським референдумом. Український народ був просто пограбований за рішенням його ж представників в органах влади.

Зазначене вимагає пошуку правового вирішення цієї проблеми: реальної оцінки ефективності приватизаційного процесу в Україні, його законності на усіх стадіях привласнення окремими особами й повернення національних багатств їхньому власнику – народу. При цьому йдеться: 1) не про націоналізацію чи реприватизацію, а про повернення об'єктів народної власності її законному власнику і 2) лише про ті підприємства, фабрики й заводи, які були побудовані за рахунок народу і після розпаду СРСР перейшли у народну колективну власність.

Вирішення цих проблем має здійснюватися на основі змішаної економіки з урахуванням теорій *«соціальної держави»*¹.

Головною причиною зазначених невдалих трансформаційних процесів є, на наше переконання, вже вказана нами невизначеність економіко-правової моделі на початку трансформації України, а пізніше – сприйняття двох концепцій правового регулювання – цивільно-правової й господарсько-правової.

¹ Нині не існує єдиного визначення терміну «соціальна держава». Так за моделями ринкової економіки розрізняються: 1) «позитивна держава» (США), у якій найменший ступінь втручання держави в економіку і соціальне забезпечення орієнтовано на додержання індивідуалізму і захист корпоративних інтересів (соціальна політика держави виступає як засіб контролю); 2) «соціальна держава» («державна соціальної безпеки» (Велика Британія), у якій забезпечується гарантований мінімальний рівень життя і рівність стартових можливостей (соціальна політика держави виступає як засіб забезпечення повної зайнятості); 3) «державна добробуту» (Нідерланди), у якій забезпечується мінімальний рівень життя і встановлюється максимальний рівень доходів, зменшується різниця в зарплаті, гарантується повна зайнятість (соціальна політика держави виступає як засіб забезпечення «рівності, кооперації і солідарності»).

Усі моделі соціальних держав об'єднує ідея про пов'язаність економічного розвитку із соціальним вирівнюванням у тому сенсі, що економічний розвиток сприятиме соціальному вирівнюванню, а соціальне вирівнювання позитивно впливатиме на економічний розвиток [24, с. 195–198].

Після отримання незалежності під впливом іноземних радників економічні реформи в Україні проводились на основі ринкового лібералізму й фундаменталізму, що передбачало побудову ринкової системи (класичного або чистого капіталізму)¹, який мав би регулюватися «невидимою рукою» (англ. *invisible hand*)². При цьому держава усувається від регулювання економічних процесів і натомість включається приватноправова (цивільно-правова) модель правового регулювання. Цим пояснюється просто таки «авральна» приватизація народної власності.

Проте, події 2014 р. у Криму й на Донбасі свідчать про те, що навіть на 24-му році незалежності значна частина наших громадян ідеал соціально-політичного устрою пов'язує по суті із соціалізмом, не сприймаючи ринку й європейського вибору України. Тому то перехід до ринку повинен був би здійснюватися не шляхом «стрибка» у ринкову стихію капіталізму, а у кілька етапів, перший з яких мав бути присвяченим просвітництву: поясненню народу, що таке ринок, його позитивних й негативних якостей, навчанню людей хоч би елементарним основам підприємництва, корпоративних відносин тощо і паралельно – науковим дослідженням і розробці власної моделі побудови змішаної економічної системи, з якою знову ж таки ознайомити громадян. На основі розробленої моделі можна було б перейти до другого етапу – розробки законодавства й ознайомлення з ним громадян.

І тільки після цього можна було б розпочати третій етап, пов'язаний з реалізацією самої моделі економічної трансформації країни. У часовому вимірі кожен з вказаних етапів мав би складати 3-4 роки, а разом – 10-12 років, хоча закінчення третього етапу слід розглядати умовно, оскільки трансформація – процес переходу з однієї якості в іншу, що по суті не може мати осяжного кінця.

Помилковий вибір економічно-правової концепції на початковому етапі трансформації, ігнорування вказаних вище особливостей розвитку ринкової економіки в умовах трансформаційного переходу й необґрунтоване обмеження державного регулювання обумовило системне відставання майже усіх процесів у сфері господарювання, знищення і деградацію нашого виробничого комплексу, деіндустріалізацію країни й переведення її в ранг найбідніших країн Європи.

Не менш руйнівним для нашої економіки є і вже згадуваний нами дуалізм у підході до правового регулювання економіки, юридично закріплений

¹ Ринкова система або чистий капіталізм (англ. *the market system or pure capitalism*) характеризується наступними інститутами і принципами: 1) приватна власність; 2) свобода підприємництва і вибору; 3) особистий інтерес як головний мотив поведінки; 4) конкуренція; 5) опора на систему цін; 6) обмежена роль уряду [25, с. 29].

² Вираз «невидимою рукою» був застосований А. Смітом при характеристиці приватного інтересу окремого підприємця, який має на увазі лише свій власний інтерес, і здійснюючи це виробництво таким чином, щоб його продукт мав максимальну вартість, він переслідує лише свою власну вигоду, причому у цьому випадку, як і в багатьох інших, він невидимою рукою направляється до цілі, котра зовсім не входила в його наміри; при цьому суспільство не завжди страждає від цього [26, с. 593]. Він пов'язується з терміном «laissez faire» – нехай іде як іде (англ. *let it be*).

прийняттям ГК і ЦК. ГК нині є єдиним законодавчим актом, у якому чітко визначено основні напрями та форми участі держави і місцевого самоврядування у сфері господарювання саме змішаної економіко-правової моделі (глава 2). По суті – це програма для всіх урядів України, виконання якої могло б забезпечити так потрібне нам економічне диво. В умовах конкуренції двох концепцій і моделей правового регулювання економіко-правові інструменти (засоби) державного регулювання економічно-соціальних процесів, закладені у ГК, були значно послаблені, а за багатьма напрямками взагалі блоковані внаслідок віддання переваги положенням ЦК, ігнорування і скасування дії низки норм ГК.

Невизначеність щодо моделі правового регулювання економіки породжує протиріччя у формуванні господарського законодавства у тому числі на принципіальному рівні. Соціально орієнтована змішана економіка у будь-якому випадку так чи інакше *входить у протиріччя з принципом свободи підприємницької діяльності* (статті 6, 43 ГК, ст. 3 ЦК). Відповідно до ч. 2 ст. 3, ч. 1 ст. 42 ГК, ст. 84 ЦК найістотнішою ознакою підприємницької (комерційної) діяльності (підприємництва) є отримання прибутку. Соціально орієнтована економіка передбачає значний перерозподіл доходів підприємців на користь інших верств населення, для забезпечення публічних інтересів, що, зрозуміло, обмежує прибуток і негативно впливає на мотивацію до здійснення підприємницької діяльності. Тому, напевно, навіть у ГК «прокрився» принцип цивільно-правової моделі правового регулювання – «обмеження державного регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у підприємстві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства і держави» (ст. 6). Хто ж тоді, як не держава, може забезпечити перерозподіл доходів, добросовісну конкуренцію, екологічний захист, захист прав споживачів та безпеку суспільства і держави? Зрозуміло, що самому підприємцю усе це, м'яко кажучи, не завжди потрібно, оскільки знижує прибуток. ПМЗРЕУ повинен створюватись на одній, чітко вираженій моделі правового регулювання – змішаній. Тільки за цієї умови можливе правильне законодавче визначення функцій держави щодо соціально спрямованої економіки. З одного боку, це вимагає серйозних досліджень й перегляду принципів господарського права, і, з другого, – функцій і меж втручання держави у сферу господарювання. Що стосується останнього, то тут ми можемо спиратись на існуючі економічні теорії й історичний досвід їх застосування.

В умовах глибокої економічної кризи у цьому сенсі найбільш методологічно значимою для нас є макроекономічна теорія Дж.М. Кейнса. З виходом у світ його основної праці «Загальна теорія зайнятості, проценту і грошей» (1936) настав кінець теорії регулювання ринкової економіки «невидимою рукою» [27]. До найбільш значних пороків ринкової економіки М. Кейнс відносив її нездібність забезпечити повну зайнятість, свавільний і несправедливий розподіл багатства й доходів, велику нерівність, для яких не існує соціального і психологічного виправдання. Критикуючи неспроможність теоретичних основ доктрини *laissez faire*, мовчазні висновки якої рідко чи навіть ніколи не бува-

ють переконливими й яка не може вирішити економічні проблеми реального життя, Кейнс вказував на життєву необхідність створення централізованого контролю в питаннях, які в основному віддавалися приватній ініціативі. Держава повинна здійснювати свій керівний вплив частково через відповідну систему податків, частково фіксацією норми процента й іншими способами. З державним регулюванням, розширенням традиційних функцій уряду він також пов'язував забезпечення широких можливостей для проявлення приватної ініціативи і відповідальності, традиційних переваг індивідуалізму і тим самим збереження існуючих економічних форм від повного руйнування [28, с. 470, 484, 510, 511, 514].

Ефективність економіки Кейнс пов'язував з двома важливими факторами – високим рівнем споживання й збільшенням інвестицій, що має забезпечувати достатній «сукупний попит». До головних причин недостатніх інвестицій він відносив невисоку норму прибутку на капітал внаслідок високого рівня проценту. Це спонукає капіталістів тримати свої капітали у грошовій формі (у ліквідній формі). Цим наноситься шкода росту інвестицій і ще більше урізається «сукупний попит». Недостатній ріст інвестицій у свою чергу не дозволяє забезпечити занятість у суспільстві. Кейнс розробив макроекономічну модель, в якій встановив залежність між інвестиціями, занятістю, споживанням і доходом [28, с. 243]. Для забезпечення поступового зниження граничної ефективності капіталу він пропонував проводити заходи щодо збільшення схильності до споживання, щоб підтримувати повну занятість. Потрібно одночасно діяти у двох напрямках – збільшувати інвестиції й споживання до рівня, який за наявної схильності до споживання не тільки відповідав би збільшеним інвестиціям, але й був би ще вищим [28, с. 473].

Таким чином, для виведення економіки з кризи саме держава повинна всіляко стимулювати внутрішній попит населення через споживчий кредит, збільшувати рівень інвестицій шляхом підняття граничної рентабельності капіталу за рахунок дотацій, державних закупівель, фінансування різних великих проектів, наприклад, будівництва доріг, мостів тощо. У свою чергу, Центральний банк повинен знижувати ставку судного проценту й проводити помірну інфляцію. Інфляція має забезпечити систематичний помірний ріст цін, котрий буде стимулювати ріст капіталовкладень. А у результаті будуть створені нові робочі місця, що приведе до досягнення повної зайнятості. Якщо податкова політика, вважав Кейнс, умисно використовується як інструмент, з допомогою котрого повинно бути досягнуто більш справедливий розподіл доходів, вона буде, безперечно, здійснювати ще більш сильний вплив на збільшення схильності до споживання [28, с. 296]¹.

¹ Прикладом ефективного використання кейнсіанської теорії може слугувати ФРН, де на законодавчому рівні було закріплено модель державної економічної політики. У чинному «Законі про сприяння стабільності і росту економіки» від 08.06.1967 р., який називають «Основним законом економічної політики», чітко визначено головні цілі Федерального уряду і влади федеральних земель щодо погодженої діяльності згідно з вимогами «загальноекономічної рівноваги» в межах ринкової економіки: стабілізація рівня цін, високий ступінь зайнятості, збалансованість зовнішньоторго-

З 70-80-х років ХХ ст. розвиток економіки розвинених країн починає протікати під впливом неокласичної економічної теорії, центральне місце в якій займала теорія монетаризму (англ. *Monetarism*)¹. Серед різноманітних інструментів, які впливають на економіку, монетаристи на перше місце ставлять гроші. Головне джерело нестабільності економічної системи вони вбачають у порушенні функціонування грошової сфери, результатом чого є інфляція і безробіття. Інфляція, на думку одного із засновників цієї теорії М. Фрідмена, завжди й скрізь – явище грошове, і відповідальність за контроль над нею лежить на уряді. Він вбачав пряму механічну залежність між збільшенням грошової маси і ростом цін, а, відтак, інфляції. На його переконання, ринкова економіка сама, з огляду на внутрішні тенденції та умови, прагне стабільності, саморегулювання. Система ринкової конкуренції забезпечує високу стабільність. Порушення рівноваги виникає внаслідок помилок державного регулювання. «Придушена інфляція перешкоджає функціонуванню ринкової системи. Уряд змушений створювати субінститут ринкової системи, котрий виявляється виключно неефективним» [31, с.71–72]. Звідси – повне заперечення державного регулювання і будь-якого втручання в економіку².

Актуалізація монетаризму пов'язувалась із кризою кейнсіанства, чому сприяли загальне погіршення господарської кон'юнктури у провідних капіталістичних країнах, високе безробіття, небачене раніше явище стагфляції, світова енергетична, сировинна й інші структурні кризи капіталізму тощо. Проте, незважаючи на певні позитивні результати його запровадження у низці країн (Велика Британія, Чілі та ін.), ми вважаємо за можливе приєднатись до тих вчених, які вважають, що саме кейнсіанська, а не монетаристська політика сприяла появі динамічно-рівноважної системи приблизно за десятиріччя до того, як монетаризм здобув авторитет і став впливати на економічну політику. Як показав А. Худокормов, вже з початку 70-х рр. новій системі стало явно тісно в «пелюшках» інтенсивної державної опіки і регулювання. Високі та сталі доходи більшості населення зробили зайвим бюджетне «накачування» ефективного попиту і різко скоротили потребу в соціальних програмах. Створені при могутній державній підтримці інфрасистеми і реструктурована промисловість далі вже могли самостійно функціонувати на ринкових засадах. Отже, відпала економічна необхідність у високих податках, у жорсткому регулюванні цін і зовнішньої торгівлі, у програмах масованих державних інвестицій. Навпаки, державна «активність» стала перешкодою для ефективного

вельних операцій, постійний і помірний економічний ріст (§ 1). Наряду з названими називають також інші економічні цілі, наприклад, справедливий розподіл доходів і багатства, охорона навколишнього середовища [29, с. 318].

¹ У літературі стверджується також, що у 90-х рр. ХХ ст. виконавчою владою України, як стратегічний курс, було взято на озброєння теорію монетаризму [30, с. 254]. З цим слід, безумовно, погодитися, оскільки за своєю суттю монетаризм є дуже близьким до фундаментального лібералізму.

² Принципи фундаментального неолібералізму М. Фрідмен повно виклав у своїй книзі «Капіталізм і свобода», перша публікація якої відбулась у 1962 р. [32]. Стосовно ролі держави у регулюванні економіки позиція Фрідмена співпадає з позицією Ф.Хайека [33, с. 71–72].

функціонування системи ринкового саморегулювання, що вже сформувалася. Усе це і привело до виникнення монетаризму, який закріпив указані закономірності світової економіки як власні постулати [30, с. 262–261].

З нашої точки зору, досвід практичного використання кейнсіанської і монетарної теорій необхідно оцінювати не з позиції їх універсальності чи можливості вирішення усіх економічних проблем, а з точки зору методології економіко-правових досліджень особливостей трансформації національних економік в ринкових умовах. Кейнсіанська теорія – *це теорія виводу економіки з криз*, що незмінно породжуються вродженими пороками капіталізму і особливостями системи вільного ринку. Без активної ролі держави стабілізація економіки в умовах кризи не є можливою. При цьому держава має діяти не як описаний М. Фрідменом «гелікоптер, що регулярно розкидає гроші» чи, навпаки, «суб'єкт, що спалює їх у каміні», а – відповідно до чітких наукових рекомендацій й математичних розрахунків. За пропозицією грошей повинен бути чіткий план (проект) із забезпечення ними конкретного приросту матеріальних благ (завод, міст, дорога, продукція чи конкретні товари).

Монетарна теорія – *теорія розвитку економічних систем у післякризовий (міжкризовий) період*. Після досягнення рівноваги і відновлення вільної конкуренції ринкова економіка вимагає обмеження державного втручання у сферу господарювання, дерегуляції, розширення приватної ініціативи й конкуренції. Разом з тим, уряд повинен незмінно стояти на сторожі й не пропустити момент, коли вроджені пороки ринку почнуть проявлятися, і своєчасно почати запроваджувати відповідні регуляторні механізми. Цей висновок знайшов своє яскраве підтвердження під час фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр., яка засвідчила хибність багатьох постулатів монетаризму¹. Результатом стало запровадження регуляторів фінансової сфери не тільки на державних, але й на регіональних і міждержавних рівнях.

Що стосується України, то наша економіка за всіма показниками ще не виходила з кризи, пов'язаної з трансформаційним процесом від соціалізму до ринкової економіки. Запровадження монетарної (ліберально-фундаменталістської) теорії на початковому етапі трансформації й неправильне трактування ролі держави в економіці не дозволило досягти необхідного динаміко-економічного балансу. Тому в основі економічно-правової моделі переходу нашої країни до змішаної, соціально орієнтованої економіки має бути кейнсіанська економічна теорія з поправками на національні особливості, внутрішні й зовнішні загрози². Із завершенням такого переходу й досягненням балансу

¹ Глобальна фінансова криза 2008-2009 рр. викликала значний скептицизм стосовно можливості вільного ринку досягати згоди і стабільності. Ціла низка економістів, у тому числі нобелівський лауреат Пауль Кругман, виступила з критикою монетаризму [34–37].

² До таких особливостей і загроз об'єктивного і суб'єктивного характеру відносяться монополізація й олігархізація економіки, корупція, тіньова економіка, окупація Росією Криму й війна на Донбасі, глобалізація. Особливу актуальність для нашої країни становлять проблеми глобальних екологічних змін, що вимагає переосмислення філософії господарювання з метою збереження навколишнього природного середовища.

економічних показників державне регулювання сфери господарювання може зменшуватися з розширенням елементів ринкового регулювання.

Досліджуючи питання створення власної економіко-правової моделі мусимо зважати на великий вплив системного характеру, що може бути здійснений успішною реалізацією Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони (надалі – Угода), введення у дію якої очікується з 01.01.2016 р. [38]. Створення передбачених Угодою політичної асоціації й поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі повинне бути забезпечене гармонізацією українського законодавства із законодавством ЄС, зокрема приведенням законодавства у відповідність до *acquis* ЄС, транспозицією і транспонуванням законодавчих актів ЄС до національного законодавства¹, поступовим досягненням відповідності з технічними регламентами ЄС. Цим самим має відбутися не тільки зміна національного законодавства, але й безпосереднє сприйняття відповідної моделі економічних відносин і способів господарювання ЄС. І цей процес не може бути забезпечений без активної участі держави.

Висновки. Аналіз наукових досліджень механізмів у сфері господарювання, у тому числі її правового забезпечення, свідчить про достатньо слабкий методологічний інструментарій таких досліджень. Започаткований ще за радянської доби економіко-правовий підхід до подібних наукових досліджень пов'язується здебільшого з установленими тоді теоріями соціалістичної політекономії. Правові дослідження правового забезпечення розвитку економіки України мають слабкий зв'язок з економічними дослідженнями і майже зовсім не враховують позитивні досягнення сучасної економічної науки, що вже були покладені в основу національних моделей трансформації багатьох розвинених країн і таким чином довели свою дієвість. Розробка методологічних аспектів проведення правових досліджень на стику права й економіки дозволяє забезпечити використання іноземного досвіду економічних трансформацій для формування власної економічної моделі й правового механізму її забезпечення з урахуванням національних особливостей нашої країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Огляд правових механізмів у сфері господарювання див.: Прилуцький Р.Б. Правові механізми у сфері господарювання [Текст] / Р.Б. Прилуцький // Юридична наука. – 2013. – № 5. – С. 26–39.

¹ Наприклад, розділ Угоди про асоціацію «Економічне та секторальне співробітництво» містить положення щодо цілей та форм співпраці між ЄС та Україною у 28 сферах. Стосовно майже кожної з них визначено перелік, відповідні етапи та строки імплементації актів законодавства ЄС, які Україна зобов'язується перенести до національного законодавства понад 300 регламентів та директив ЄС, а також інших актів *acquis*. Терміни імплементації становлять 2-3-4-5-7 років з часу набуття Угодою чинності. При цьому близько двох третин актів має бути імplementовано протягом 2-5 років. Виконання Угоди сприятиме наблизенню економічної й правової систем України до певного стандарту ЄС з втратою тих, умовно кажучи національних особливостей, які заважають нашому успішному розвитку.

2. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права) [Текст] / Д.А. Керимов; 2-е изд. – М. : Аванта, 2001. – 560 с.

3. The Free Dictionary. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/methodology>

4. Мансуров Г.З. Экономика и право: некоторые проблемы соотношения и взаимодействия [Электронный ресурс] / Г.З. Мансуров. – Режим доступа: <http://group-global.org/publication/view/257>

5. Горшенин В.В. Теоретические аспекты правового регулирования экономики в переходных обществах : На примере постсоветской России [Электронный ресурс] : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01 – Теория и история права и государства ; История учений о праве и государстве / В.В. Горшенин; Юридический факультет Российского университета дружбы народов. – М., 2009. – 22 с. – Библиогр. : с. 21. – Режим доступа: <http://aw.edu.ru/book/book.asp?bookID=1333485>

6. Хайек Фридрих Август фон. Право, законодательство и свобода: Современное понимание либеральных принципов справедливости и политики [Текст] / Фридрих Август фон Хайек ; пер. с англ. Б. Пинскера и А. Кустарева под ред. А. Куряева. – М. : ИРИСЭН, 2006. – 644 с. (Серия «Политическая наука»).

7. Hayek F.A. Law, Legislation and Liberty: A New Statement of the Liberal Principles of Justice and Political Economy [Текст] / F.A. Hayek. – Routledge, 1982. – 644 pag.

8. Знаменский Г.Л. Хозяйственный механизм и право [Текст] / АН УССР. Ин-т экономики пром-сти; Отв. ред. В.К. Мамутов / Г.Л. Знаменский. – К. : Наукова думка, 1988. – 160 с.

9. Ревина С.Н. Теоретические проблемы правового регулирования рыночных отношений в современной России [Текст]: автореф. докт. юрид. наук : 12.00.01 / С.Н. Ревина; Самарский государственный экономический университет. – Нижний Новгород, 2008. – 57 с.

10. Мамутов В.К. Экономико-правовой подход к исследованию проблем управления общественным производством [Текст] / В.К. Мамутов // Экономико-правовые проблемы совершенствования хозяйственного механизма. – М. : Институт государства и права Академии наук СССР, 1984. – С. 18–25.

11. Hedemann J.W. Die Fortschritte des Zivilrechts im 19. Jahrhundert. Ein Überblick über die Entfaltung des Privatrechts in Deutschland, Österreich, Frankreich und der Schweiz. 1. Teil: Die Neuordnung des Verkehrslebens [Текст] / Justus Wilhelm Hedemann. – Taschenbuch. – Berlin : Neumann, 1910. – 151 s. Дет. див.: Прилуцький Р.Б. Цінність, перевірена часом: господарському праву сто років [Текст] / Р.Б. Прилуцький // Юридична наука. – 2011. – № 1. – С. 93–100.

12. Полтерович В. Кризис экономической теории [Текст] / В. Полтерович // Экономическая наука современной России. – 1998. – № 1. – С. 46–66.

13. Блаватская Е.П. Тайная доктрина. Т. I Космогенезис, Книга 1 [Текст] / Е.П. Блаватская. – М. : Прогресс-Культура, 1992. – 384 с.

14. Гражевська Н.І. Еволюція сучасних економічних систем [Текст]: навч. посіб. / Н.І. Гражевська. – К. : Знання, 2011. – 286 с.

15. Нерсесянц В.С. Общая теория права и государства. Учебник для юридических вузов и факультетов [Текст] / В.С. Нерсесянц. – М. : Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА–ИНФРА · М), 2000. – 552 с.

16. Формування моделі економічного розвитку України у післякризовому світі : аналіт. доп. [Текст] / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська [та ін.]. – К. : НІСД, 2014. – 116 с. – (Сер. «Економіка», вип. 14).

17. *Eucken Walter*. Grundsätze der Wirtschaftspolitik [Текст]. – Tübingen, 1952. – 396 s.
18. *Прилуцький Р.* Моделі правового регулювання сфери господарювання і фінансово-економічна криза в Україні [Текст] / Р. Прилуцький // Право України. – 2010. – № 6. – С. 122–126.
19. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18. – Ст. 144.
20. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. N 435-IV (із змінами) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
21. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. № 55-ХІІ // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1990. – № 31. – Ст. 429.
22. Про економічну самостійність Української РСР: Закон УРСР від 03.08.1990 р. № 142-ХІІ // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1990. – № 34. – Ст. 499.
23. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
24. *Скакун О.Ф.* Теорія права і держави: [підручник] / О.Ф. Скакун. – К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 520 с.
25. *McConnell Campbell R.* Economics: principles, problems and policies [Текст] / Campbell R. McConnell, Stanley L. Brue. – 17th ed. – McGraw-Hill/Irwin, 2008. – 780 pag.
26. *Smith Adam.* An Inquiry Into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. – The Electric Book Company Ltd., 20 Cambridge Drive, London SE12 8AJ, UK, 1998. – 1281 pag. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.elecbook.com>
27. *Keynes John Maynard.* The General Theory of Employment, Interest and Money [Текст]. – London : Macmillan Cambridge University Press, 1936. – 403 pag.
28. *Кейнс Дж.М.* Избранные произведения: Пер. с англ. [Текст] / Предисл., коммент., сост.: А. Г. Худокормов / Дж.М. Кейнс. – М. : Экономика, 1993. – 543 с. – (Экон. наследие). 224–518
29. *Зайдель Х.* Основы учения об экономике. Перев. с нем. [Текст] / Х. Зайдель, Р. Темен. – М. : «Дело ЛТД», 1994. – 400 с.
30. *Єрохін С.А.* Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект) / Наукова монографія [Текст] / С.А. Єрохін. – К. : Видавництво «Світ Знань», 2002. – 528 с.
31. *Фридмен М.* Количественная теория денег: Перев. с англ. / М. Фридмен. – М. : Альф-пресс, 1996. – 76 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mirpozitiva.ru/lib/bogatstvo/kolichestvennaya-teoriya-deneg/kolichestvennaya-teoriya-deneg.html>
32. *Friedman Milton.* Capitalism and Freedom : Fortieth Anniversary Edition [Текст] / Milton Friedman, Rose D. Friedman. – The University of Chicago Press, 2002. – 230 pag.
33. *Hayek F.A.* The Road to Serfdom [Текст] / Friedrich A. Hayek. – Routledge Press, 1944. – 266 pag.
34. The Rescue of Bear Stearns Marks Liberalization's Limit // Financial Times. Retrieved. – 2008. – 13 November.
35. *Galbraith James K.* The Collapse of Monetarism and the Irrelevance of the New Monetary Consensus (PDF). The University of Texas. Retrieved. – 2009. – 28 February. Електронний ресурс. – Режим доступу : // <http://utip.gov.utexas.edu/papers/CollapseofMonetarismdelivered.pdf>

36. *Shiller, Robert J.* The Subprime Solution: How Today's Global Financial Crisis Happened, and What to Do about It. Princeton University Press. Retrieved. – 2008. – 13 November. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://press.princeton.edu/releases/m8714.html>

37. *Krugman, Paul* (5 January 2009). Fighting Off Depression. – The New York Times. Retrieved. – 2009. – 15 August Електронний ресурс. – Режим доступу : http://www.nytimes.com/2009/01/05/opinion/05krugman.html?_r=0

38. Association Agreement between the European Union and its Member States of the one part, and Ukraine, on the other part. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0&redirect=true&treatyId=10321>

Прилуцький Р.Б. Методологічні аспекти економіко-правового підходу до розробки правового механізму забезпечення розвитку економіки України

У статті розглянуто питання розробки методології наукових правових досліджень відносин у сфері господарювання на стику економіки і права. Досліджено проблему формування національної економіко-правової моделі на основі іноземного досвіду, досягнень економічної науки і національних особливостей трансформаційно-транзитивної економіки.

Ключові слова: методологія наукового дослідження, модель правового регулювання, правовий механізм, економіко-правовий підхід, економічна теорія, економіко-правова модель, господарсько-правова концепція.

Прилуцький Р.Б. Методологические аспекты экономико-правового подхода к разработке правового механизма обеспечения развития экономики Украины

В статье рассмотрены вопросы разработки методологии научных правовых исследований отношений в сфере хозяйствования на стыке экономики и права. Исследована проблема формирования национальной экономико-правовой модели на основе иностранного опыта, достижений экономической науки и национальных особенностей трансформационно-транзитивной экономики.

Ключевые слова: методология научного исследования, модель правового регулирования, правовой механизм, экономико-правовой подход, экономическая теория, экономико-правовая модель, хозяйственно-правовая концепция.

Prylutskiy R.B. Methodological aspects of the economic-law approach development of legal mechanism of providing of development of economy of Ukraine

The questions of development of methodology of scientific research legal relations in the economic sphere at the intersection of economics and law. The problem of formation of national economic and legal models based on international experience, achievements of economics and national characteristics of transformation-transitive economy.

Keywords: methodology of scientific research, model of the legal relations, legal mechanism, economic-law approach, economic theory, economic-legal model, commercial-law conception.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2015.